Pekka Päivänsalo 21.9.2023

Helsingin käräjäoikeus

Viite: U 43/2023 vp, Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle rajat ylittävää suojelua koskevista komission säädösehdotuksista

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asetusehdotuksella otettaisiin käyttöön aikuisten kansainvälisestä suojelusta Haagissa vuonna 2000 tehtyä yleissopimusta täydentävät säännöt tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta laista ja toimenpiteiden tunnustamisesta EU-valtioiden välisissä tilanteissa aikuisten suojelua koskevissa asioissa.

Kiinnitän kunnioittaen valiokunnan huomiota seuraaviin seikkoihin:

Viranomaisten toimivalta

Asetusluonnoksen 5 artiklan mukaan jäsenvaltion viranomaisten toimivalta EU-valtioiden välillä määräytyy lähtökohtaisesti Haagin aikuistensuojelusopimuksen mukaisesti. Kyseisessä sopimuksessa toimivalta määräytyy aikuisen asuinpaikan mukaan.

Asetusluonnoksen 6 artiklaan sisältyy kuitenkin myös oikeuspaikan valintaa koskeva säännös. Säännöksen mukaan muun kuin aikuisen asuinpaikan viranomaiset ovat toimivaltaisia, jos

a) aikuinen on valinnut kyseisen jäsenvaltion viranomaiset ollessaan kykenevä suojelemaan etujaan;

b) toimivallan käyttäminen on aikuisen edun mukaista;

c) sen jäsenvaltion viranomaiset, jolla asiassa on toimivalta vuoden 2000 Haagin sopimuksen mukaisesti, eivät ole käyttäneet toimivaltaansa.

Vähän epäselväksi jää, mikä tarve tällaiselle kovin hankalasti sovellettavalle säännökselle ylipäätään on. Miksi aikuisella täytyy olla oikeus valita jonkun toinen valtion viranomaiset ja miten toisen valtion viranomaiset pystyvät käytännössä arvioimaan sitä, että valinta on tehty silloin kun henkilö on ollut kykenevä suojelemaan etujaan. Ennen asian käsittelemistä voi myös olla vaikea arvioida sitä, onko toimivallan käyttäminen aikuisen edun mukaista. Välttämättä ei ole myöskään kovin helppoa saada tietoa siitä, ovatko muut jäsenvaltiot käyttäneet toimivaltaansa samassa asiassa.

Pahimmallaan säännös voi johtaa siihen, että asia pyritään saamaan käsiteltäväksi siellä, mistä voi odottaa saavansa itselleen parhaan ratkaisun tai että samaa asiaa käsitellään yhtä aikaa useammassa jäsenvaltiossa.

Holhoustoimesta annetussa laissa olevien Suomen viranomaisten toimivaltaa koskevien säännösten täydentämiseen

Holhoustoimesta annetussa laissa on säännökset Suomen viranomaisten kansainvälisestä toimivallasta. Oikeusministeriön muistiossa todetaan, että kansallisia säännöksiä voitaisiin soveltaa asetuksen antamisen jälkeen vain siltä osin kuin asetuksesta ei muuta johdu. Kansallisia kansainvälisen holhousoikeuden alaan kuuluvia säännöksiä voitaisiin soveltaa esimerkiksi muussa kuin Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Haagin yleissopimukseen kuuluvassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanokelpoisuuteen.

Lainkäyttäjien kannalta olisi tärkeää, että holhoustoimesta annetun lain kansainvälistä toimivaltaa koskevia säännöksiä tarkistettaisiin siinä vaiheessa, kun asetus tulee voimaan. Lainkäyttäjän pitäisi pystyä suoraan holhoustoimesta annettua laista toteamaan, miten Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta määräytyy.

Eurooppalainen edustustodistus

Asetusluonnokseen sisältyvät säännökset eurooppalaisen edustustodistuksen luomisesta. Ehdotuksen 39 artiklan mukaan

”Edustustodistuksessa on ilmoitettava aikuisen edustajan edustusvalta tai tarvittaessa kielteisessä muodossa edustusvalta, jota edustajalla ei ole. Edustustodistuksessa on tarvittaessa ilmoitettava myös kyseiseen edustusvaltaan liittyvät rajoitukset tai edellytykset”.

Ehkä vähän epäselväksi jää, tarkoittaako todistuksen antaminen sitä, että siinä samalla ”taataan”, että todistuksesta ilmenevät kaikki edustusvaltaan liittyvät asiat kyseisessä maassa. Kuten oikeusministeriön muistiosta ilmenee, asetuksessa ei ole kysymys pelkästään edunvalvonnasta, vaan myös esimerkiksi mielenterveyslain, kehitysvammaisten erityshuollosta annetun lain ja päihdehuoltolain nojalla tehdyistä

henkilön tahdosta riippumattomista toimenpiteistä. Jos tarkoituksena on se, että todistus on kattava, herää kysymys siitä, mikä taho pystyisi ylipäätään antamaan tällaisen todistuksen.

Asia liittyy todennäköisesti läheisesti asetusehdotukseen sisältyvän suojelua koskevien rekistereiden perustamiseen ja yhteen liittämiseen. Muistion mukaan valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti suojelua koskevien rekistereiden perustamisvelvoitteeseen ja yhteen liittämiseen.

Pekka Päivänsalo

käräjätuomari